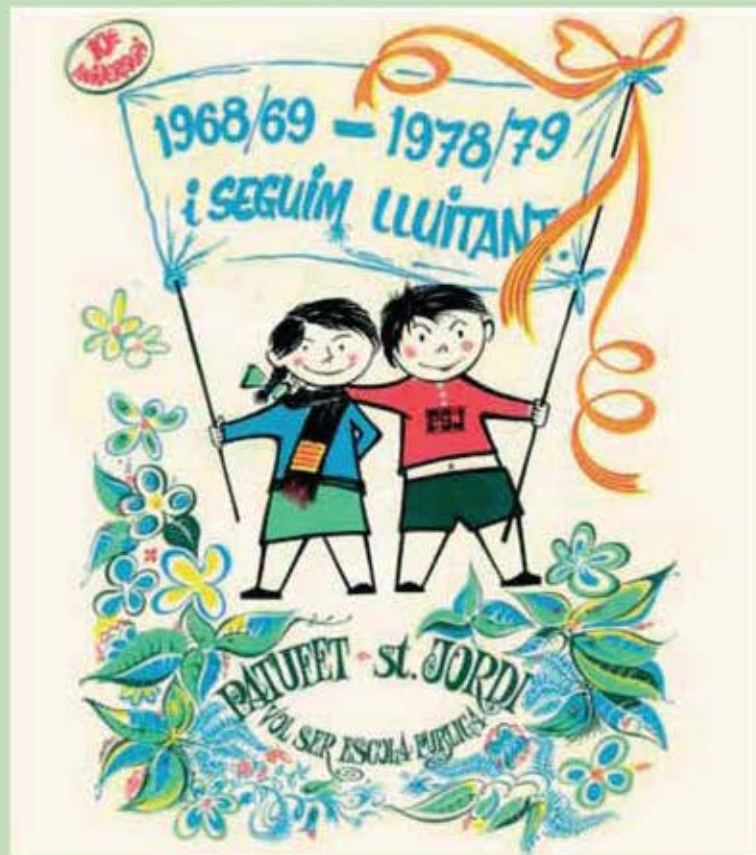

L'escola Patufet i el seu context 40 anys d'història

Montserrat Company
Josep Maria Valero

ceh
centre d'estudis
de l'hospitalet

col·lecció/2
josefina gómez olivares

**L'escola Patufet i el seu context.
40 anys d'història**

**Montserrat Company
Josep Maria Valero**

**L'escola Patufet i el seu context.
40 anys d'història**

**Montserrat Company
Josep Maria Valero**

col·lecció/2
josefina gómez olivares

ceh
centre d'estudis
de l'hospitalet

© Montserrat Company. Josep M. Valero
© Centre d'Estudis de L'Hospitalet
C/ Major, 54, primer
celh@celh.org
www.celh.org

Col·lecció/2 josefina gómez olivares
Primera edició: desembre de 2010
ISBN: 978-84-922206-8-7
Dipòsit legal:
Correcció: Eva Rodríguez Ollé
Producció: Ambar Comunicació, SL (ambar@periodistes.org)
Disseny de la portada: Creators ®
Fotografia de portada: Cartell commemoratiu del Xè aniversari del Patufet, obra de Joan Piera Creixell. Aquesta i la resta d'il·lustracions del llibre, són del Fons de l'Arxiu de l'Escola Patufet-Sant Jordi.

Aquesta edició s'ha fet en conveni amb:

Ajuntament de L'Hospitalet

I la col·laboració de:

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra ha de comptar amb l'autorització escrita dels titulars de la propietat intel·lectual, excepte en el que la llei preveu expressament al respecte. La infracció d'aquests drets pot ser constitutiva de delictes contra la propietat intel·lectual (art. 270 i seg. del Codi penal). Tots els drets reservats.

Sumari

1. Introducció.....	7
2. Els inicis	9
2.1 Context polític, social i pedagògic	9
2.2 El senyor Batallé i els antecedents.....	10
2.3 Primers passos d'una renovació pedagògica a Catalunya.....	12
2.4 L'Escola Activa de Pares.....	14
2.5 El context escolar de l'Hospitalet l'any 1968	19
3. Construcció d'un model	23
3.1 Principis de model ideològic, pedagògic i d'organització escolar	23
3.2 El factor humà: l'equip de mestres, els pares i mares i el personal no docent	25
3.2.1 L'equip de mestres	26
3.2.2 Els pares i les mares	28
3.2.3 El personal no docent	29
4. L'escola creix	31
4.1 Gestió infraestructures	32
4.2 Lluita per la subsistència, el compromís i la gestió econòmica.	37
4.2.1 L'edifici	37
4.2.2 Economia	40
4.2.3 El material de classe	42
5. Camí cap a l'escola pública	45
5.1 Declaració sobre l'escola pública de les X i XI Escola d'Estiu (juliol 1975 i juliol 1976)	47
5.2 De Coordinació Escolar al CEPEPC. Procés cap a l'escola pública amb el CEPEPC i "Llei del CEPEPC"	49
5.3 L'Escola, el barri de Sant Josep i l'Ajuntament. Relació amb l'escola pública	56
5.4 L'entrada a l'escola pública i l'escola nova	60
5.4.1 Ingress a l'escola pública	60
5.4.2 L'escola nova	66
5.5 A manera de resum	71

6. Un projecte educatiu	73
6.1 Pedagogia activa. Trets rellevants	75
6.1.1 L'educació integral	79
6.1.2 Educació per a la llibertat. L'autogestió	80
6.1.3 Escola comprensiva i escola inclusiva	81
6.1.4 La dimensió social en el treball de mestres i alumnes. El treball en grup i la participació	82
6.1.5 Les reunions de classe i les entrevistes	85
6.2 Relació amb la realitat social i natural	86
6.3 L'escola en relació amb la realitat sociopolítica del moment ..	89
6.3.1 La realitat sociopolítica des de les classes	89
6.3.2 La religió a l'escola	90
6.3.3 La llengua i la cultura catalana	91
6.3.4 Les festes	94
6.4 Altres temes importants del projecte educatiu	98
6.4.1 La formació de mestres	98
6.4.2 La incorporació de la psicopedagogia	104
6.4.3 La Biblioteca	105
6.4.4 Educació infantil: escola bressol, parvulari i cicle inicial.	108
6.4.5 Eixos imprescindibles de l'educació integral al llarg de l'escolaritat: creativitat i expressió	112
6.5 Mares i pares. Participació	115
6.5.1 El model	115
6.5.2 La complicitat	117
6.5.3 <i>Cop d'Ull</i>	121
6.6 La LOGSE, el Moviment de Renovació Pedagògica i el Patufet.	122
7. Valoracions i conclusions	129
7.1 Uns testimonis. Tres directores i un director parlen de la tercera etapa	132
7.2 Qüestions que ens plantegem per poder fer una anàlisi del que han significat els darrers quinze anys del Patufet com a escola pública	141

3. CONSTRUCCIÓ D'UN MODEL

Tot el conjunt de fets històrics, personals, pedagògics i sociopolítics exposats fins aquí foren la causa de la creació del Patufet. Cal tenir present que tot aquest procés va anar lligat a un model pedagògic específic: l'escola activa.

3.1. Principis de model ideològic, pedagògic i d'organització escolar

Resulta aclaridor llegir el cartell que anunciava l'inici del curs 1968-1969, el primer de l'escola (vegeu la reproducció que en fem en aquesta pàgina). Transcrivim el que en diu Francesc Batallé en el número citat de la revista *Cop d'Ull*.

«Gràcies doncs, a l'impuls d'uns mestres entroncats amb la història educativa de la ciutat pel seu lligam amb l'Acadèmia Sant Jordi (cal dir que Montserrat Company, l'altra mestra fundadora, n'havia estat alumna)... i el suport incondicional d'uns pares i mares que formaven el Col·lectiu "ESCOLA ACTIVA DE PARES", es projectà una escola... (el JARDÍ D'INFÀNCIA PATUFET)

Fullet de propaganda de l'inici del Jardí d'Infància Patufet, el 22 d'abril de 1968

**OBERTA A TOTHOM
SENSE AFANY DE LUCRE**

AMB ELS PRINCIPIS DE...
**ESPERIT DE SERVEI
LAÏCISME
PLURALISME IDEOLÒGIC
GESTIÓ DEMOCRÀTICA
CATALANITAT
I COEDUCACIÓ**

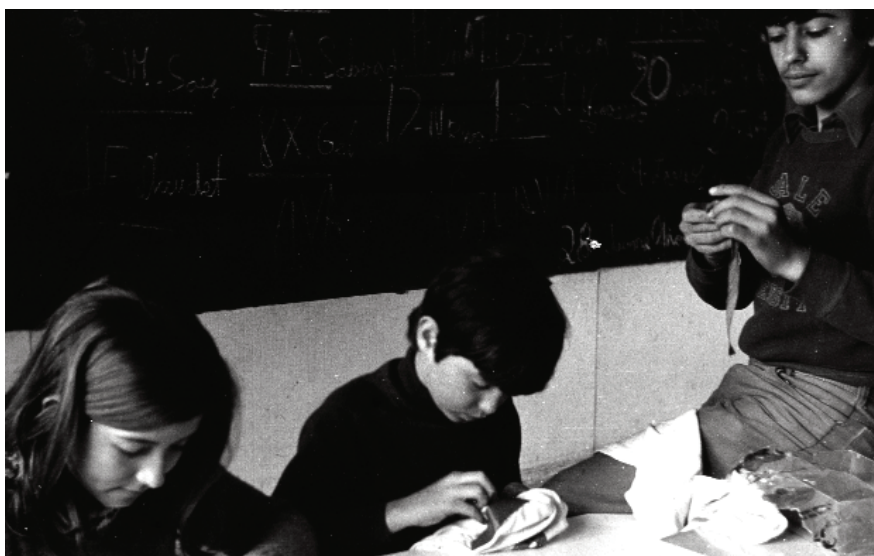
Ara, aquestes paraules semblen evidents, però a finals dels 60 i a principis dels 70, ens portaren problemes de tot tipus: des de les crítiques del mossèn de l'església del barri del Centre per posicionar-nos com a escola aconfessional, al fet d'explicar la història de Catalunya a la festa del desè aniversari, o a la celebració pública del Carnaval en temps del franquisme, cosa que estava prohibida; fins a l'ensenyament en català i el fet de fer sortides i colònies en una època que l'escola estava només plantejada de portes endins...»⁹

Incidint en aquestes «*paraules evidents*» que ens diu en Francesc Batallé, voldríem afegir que el terme coeducació, el qual resulta obvi avui dia, també va crear alguns problemes. En els anys dels que estem parlant, els nens i les nenes anaven a escoles separades. No és fins la llei de Educación General Básica, del temps del ministre Villar Palasí,¹⁰ que no es permetran les escoles mixtes. A l'escola del senyor Batallé ja es transgredia la norma fent tota mena de tripijocs (es tractava de fer «fonedisses» les nenes quan venia la inspectora!) No obstant això, cal remarcar que aquest enunciat oferint coeducació, per al Patufet, des del primer dia, va ser alguna cosa més que el fet que els nens i les nenes compartissin l'espai, va buscar sempre educar en la relació, el coneixement, el respecte i la igualtat de drets i deures d'ambdós gèneres.

Potser aquesta fou la causa d'alguns problemes i males interpretacions?

⁹ *Op. cit.*, pàg. 2 i 3.

¹⁰ L'any 1970 amb la llei coneguda com a *lleï del ministre Villar Palasí* es deroga la llei que prohibia les escoles mixtes.

Coeducació. Curs 1973-1974. Des dels començaments del Patufet la coeducació anà molt més enllà de compartir, nenes i nens, uns mateixos espais.

D'aquesta manera tan simple, però tan clara, s'oferia als pares de l'Hospitalet un programa que amb el pas dels anys ha anat madurant i prenent cos, perfilant aquests principis i adaptant el model a la realitat canviant. Cal dir que, encara que en aquesta declaració no s'esmentava —segurament per donar-ho per sobreentès— l'escola naixia amb la ferma voluntat d'inserció al seu entorn, el barri del Centre i l'Hospitalet. Pel fet d'educar els nens i les nenes en els principis de la pedagogia activa, es facilitava un aprenentatge viu a partir de fomentar l'arrelament dels alumnes al seu medi natural i social.

3.2. El factor humà: l'equip de mestres, els pares i mares i el personal no docent

Tota empresa fonamenta el seu èxit en l'encert d'allò que en paraules d'avui s'anomena *factor humà*. En el cas del Patufet això és evident. Sense l'esforç i un perfil humà que tingué moltes coses en

comú de mestres i de pares, l'escola no hauria pogut fer el procés que aquí s'evoca.

3.2.1 L'equip de mestres

Queda clar, per tot el que portem escrit, que el perfil d'una o d'un mestre del Patufet havia de ser d'una certa singularitat. A més de la capacitació per a l'ensenyament calia que assumís l'aventura professional de treballar en recerca de nous plantejaments pedagògics i noves metodologies, tasca que es realitzava fonamentalment en el treball d'equip. Calia adquirir els coneixements que no es tenien per la feblesa de la formació rebuda, i això volia dir implicació en un procés de formació contínua.

Era necessari prendre consciència que s'entrava en una dinàmica de gestió que exigia molt de temps afegit per dur-la a terme i que la forta presència dels pares compartint projecte representava esmerçar moltes hores fora de l'horari laboral, tot això en un context de precarietat econòmica, plenament assumit per aquells mestres que havien trobat en l'escola un espai on era possible realitzar-se professionalment i de manera engrescadora.

Així doncs, podríem dir que, amb tota la riquesa de cada singularitat personal, el mestre del Patufet fou una persona amb **inquietuds** de caire social i/o polític, que solia haver pres alguna mena de compromís personal amb l'entorn i que entenia l'escola com un element indestriable del barri, de la ciutat i del país on s'ubicava. Era un mestre jove amb una certa experiència pedagògica i amb mentalitat oberta, aquella que s'adquiria en la **participació en algun tipus d'activitat que tingués a veure amb infants o joves** (escoltisme, moviments de lleure infantil, d'església o d'altres), amb esperit de servei i moltes ganes d'aprendre.

Pel fet que l'escola es definia com a catalana, el mestre solia compartir el sentiment de **catalanitat**, ja fos per arrels o per adopció, i la voluntat d'aprendre el català per poder exercir amb eficiència la seva tasca d'ensenyant.¹¹

¹¹ Cal tenir present que en aquells moments només sabien escriure en català les persones grans educades en les escoles de la Generalitat republicana i un petit

No solament el català exigia al mestre una «obligació» de formar-se. Calia fer-ho en qualsevol altre àmbit pedagògic, ja que l'escola que es posava en marxa no obeïa precisament a allò que s'aprenia a les escoles de magisteri de l'època. El personal docent del Patufet es va exigir des del primer dia **formar-se i aprendre** contínuament, tant a l'escola com a fora.

Tant el treball pedagògic com el de gestió de l'escola es feia en grup, això va implicar que aquells mestres adquirissin una forta capacitat de treball en equip, així com també fou remarcable la creativitat personal i de grup d'aquells primers equips pedagògics. Calia innovar i fer front a reptes, d'alguna manera nous per a la majoria, per tirar endavant el projecte que, a més, en la seva vessant pedagògica incloïa la prioritat de desvetllar l'enginy, la sensibilitat artística, l'expressió corporal, musical, teatral, etc. de l'alumne.

Aquests podrien ser els trets més comuns i característics d'aquelles i d'aquells mestres dels primers anys i que varen fer possible consolidar el projecte.

Creiem que cal esmentar alguns dels noms d'aquells primers mestres, alguns dels quals encara formen part de l'equip actual del Patufet. La primera mestra «contractada» fou Maria Rosa Climent, que s'acaba de jubilar amb 40 anys de servei exclusiu al Patufet, però poc després ja trobem a l'escola, a mida que va creixent, Anna Carrió, Maria Antònia Pujol, Núria Ferrer, actualment en l'equip directiu del Patufet; Montserrat Granados, Mari Pasquel, Nèlida Portela, Alícia Campo, Basi Dieste, Montserrat Ponseti, que també acaba de jubilar-se exercint el magisteri al Patufet; Dolors Albó, Julita Sanou, Llorenç Peláez, Oriol Bachs, Montserrat Galícia, Josep Maria Valero, Carme Antón, Pilar Coma etc. o aquells altres de l'Acadèmia del senyor Batallé que s'incorporaren en aquells primers anys de fusions: Empar Novella, jubilada de fa un parell de cursos; Maria Josep Rodríguez, Simona Barber, Roser Batallé, Pere Bassol, Carme Batallé, Toni Fuster, Eugeni Batallé, Pep Sanromà i Carme Riu.

nombre de gent nascuda després de la Guerra Civil, que havia anat a cursos d'entitats privades de caire catalanista, com ara Òmnium Cultural. La resta de la població va rebre tota la formació escolar únicament i exclusiva en castellà.

3.2.2 Els pares i les mares

Ser pare del Patufet en aquells moments implicava un cert sentit del risc, ja que allò que ofería l'escola, per a la immensa majoria, era tota una novetat de la qual no se'n sabia el resultat final.

Els pares i mares sorgits de l'Escola Activa van formar el nucli inicial, es van sentir protagonistes d'aquella aventura i s'hi van implicar a fons. No obstant això, juntament amb aquell nucli, van rebre acolliment altres famílies que per raó de proximitat geogràfica hi portaren els seus fills i filles i que, amb poc temps, formaren un grup prou nombrós. Aquests pares i mares, lògicament, més que conèixer la tipologia de la nova escola la van anar descobrint amb el temps i, el que fou més important, l'anaren valorant i s'hi sentiren implicats.

D'aquells pares dels primers anys no sorgits del nucli de l'Escola Activa de Pares voldríem esmentar, pel seu paper en la gestió del Patufet: Josep Tejedor, Argemí, Munné, Manel Alemany, Joan Ferrer, Romuald Monreal i, poc temps després, Joaquim Company, Conxita Solé, Núria Unanue, Joan Egea, Santi Esteban, Carme Hernández... la llista seria inacabable.

A mesura que l'escola va anar definint i matisant el seu model, se la va conèixer més enllà dels límits del barri del Centre i es matricularen nens i nenes procedents d'altres barris de l'Hospitalet — Santa Eulàlia i Bellvitge, principalment— i, fins i tot, d'altres poblacions, com fou el notable grup d'alumnes de Cornellà. Aquest fet implicava la presència de pares que s'havien interessat pel model i que havien pres una opció educativa molt concreta per als seus fills i filles.

De la mateixa manera que hem parlat d'uns trets compartits entre els mestres, també es pot fer una aproximació a característiques comunes entre els pares i mares d'aquells temps, malgrat que aquí, pel fet d'estar l'escola oberta a tothom, potser n'hem de parlar des d'una òptica més matisada.

El **catalanisme** fou un tret bastant comú entre la majoria de les

famílies o, com a mínim, el reconeixement al dret de Catalunya a la seva llengua i cultura. Altrament no s'entendria que en un moment com aquell, en què l'ensenyament havia de fer-se en castellà per llei, s'inscrivissin nens i nenes a una escola que feia tot l'aprenentatge i vehiculava el seu discurs en català.

La majoria de les famílies obeïen al patró d'aquelles persones que es poden titllar de **progressistes** en l'àmbit cultural, entès el terme *cultura* en el seu sentit més ampli. Al costat d'una representació majoritària de classe mitjana i mitjana baixa, i on va participar tanmateix un petit nombre de gent molt senzilla, hi havia un nombre interessant que correspondria a famílies obreres compromeses en les lluites laborals i polítiques del moment. La majoria, **gent de barri vinculada en el seu entramat associatiu**. Pel que fa a les tendències més polítiques i ideològiques, hi eren gairebé representades totes les del ventall de **caire democràtic**, fent veritat aquell principi fonamental d'una escola oberta a tothom, que pregonava el Patufet.

3.2.3 El personal no docent

Parlar del Patufet és parlar de mestres, pares i mares, però també de personal no docent, integrat especialment pel personal de cuina i de secretaria. Van formar part de la Cooperativa des de l'inici de l'adopció d'aquesta modalitat empresarial i van rebre des de sempre el reconeixement com a membres de ple dret amb plena igualtat amb el personal docent.

Tant al personal de cuina com a la secretària o secretari se'ls va considerar sempre formant part d'un projecte pedagògic. A secretaria els pares rebien la primera imatge i informació d'una escola peculiar, que calia deixar molt clar en tot el que respecte a l'ideari, pedagogia, funcionament, paper de les famílies, compromisos, a més de resoldre els tràmits administratius habituals. La cuina i el menjador era aquell espai on es col·laborava en la tasca de pares i mares d'educar en el menjar els seus fills i filles i d'adquirir els importants hàbits d'alimentació.

En aquestes tasques, cal recordar algunes persones que han deixat una forta empremta en la història del Patufet. Pel que fa a la

30) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

secretaria, lloc de treball que desapareixerà amb el pas a escola pública, tal com ja s'explicarà més endavant, l'exercí, en primer lloc, Montse Galícia, que en poc temps passà a fer de mestra; però qui va marcar tota una època fou Montserrat Perelló, que va ocupar el càrrec des del curs 1977 fins al curs 1987. Pel que fa a la cuina, a més de formar un equip d'excel·lents professionals, cal esmentar qui organitzà i feu de pal de paller del servei durant els deu primers anys d'escola, Pilar Ruana. Les seves col·laboradores, Rosalia Gual, Trini Faura —encara treballadora en la cuina actual—, la senyora Candelària Vilafranca i, al cap de pocs anys, Manolita Toledo, que es feu càrrec de la cuina en l'edifici del carrer Tarragona, van formar un equip que encara recorden amb afecte una munió d'exalumnes i antics mestres i pares.